

Vergaderjaar 2023–2024

21 501-33

Raad voor Vervoer, Telecommunicatie en Energie

Nr. 1045

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR KLIMAAT EN ENERGIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 7 november 2023

Hierbij stuur ik u het verslag van de Energieraad die op 17 oktober 2023 plaatsvond in Luxemburg. Nederland werd tijdens de Energieraad hoogambtelijk vertegenwoordigd.

In het Commissiedebat Klimaat en Energie van 27 september jl. (Kamerstuk 32 813, nr. 1301) heb ik toegezegd uw Kamer extra te informeren over het diplomatieke werk rondom fossiele subsidies in o.a. het verslag van de Energieraad van 17 oktober jl. U bent hier in het verslag van de Milieuraad van 16 oktober jl. (Kamerstuk 21 501-08, nr. 913) over geïnformeerd.

De Minister voor Klimaat en Energie,
R.A.A. Jetten

Verslag Energieraad 17 oktober 2023

Op 17 oktober jl. vond in Luxemburg de formele Energieraad plaats. Het voornaamste onderwerp op de agenda betrof de voorstellen voor de hervorming van de Europese elektriciteitsmarkt (hierna: EMD), welke op 14 maart jl. zijn gepubliceerd. Daarnaast stonden diversenspunten op de agenda die toezagen op energiesamenwerking in aanloop naar de winter tussen de Europese Unie en Oekraïne, een politieke verklaring omtrent de financiering van energie-efficiëntie en de Europese Coalitie voor de financiering van energie en het conceptontwerp van de Nationale Energie en Klimaat Plannen (hierna: NECPs) en de inzendingen hierop van de lidstaten. Tot slot werd er onder het kopje diversenspunten ook gesproken over de voorbereidingen voor aankomende winter met betrekking tot de energiemarkten, de verstoring van de Balticconnector tussen Finland en Estland op 8 oktober 2023 en een diverserpunt van Polen over de impact van het Europees systeem voor emissiehandel (hierna: ETS) op de energiesector en de energieprijzen.

Hervorming van de Europese elektriciteitsmarkt

Tijdens de Energieraad is een algemene oriëntatie bereikt op de EMD waardoor de onderhandelingen met het Europees Parlement gestart kunnen worden in de trilogie. De hervorming van de elektriciteitsmarkt moet ervoor zorgen dat de Europese consument beter beschermd wordt tegen een toekomstige crisis, er sprake is van stabielere energieprijzen en dat de prijs van elektriciteit minder afhankelijk is van de prijs van fossiele brandstoffen. Ook wordt de inzet op schone en hernieuwbare energiebronnen versneld.

Na een maandenlange en lastige discussie omtrent de EMD is het Spaanse voorzitterschap tot een compromis gekomen met daarin overeenstemming wat betreft de grootste discussiepunten. Dit betrof voornamelijk de vormgeving van het artikel over toepassing van tweerichtingscontracten (two sided contracts for difference; hierna: CfDs) in het geval van directe prijssteun, oftewel subsidie, aan hernieuwbare- en kernenergie, in het bijzonder de effecten en eventuele distributie van de inkomsten van deze CfDs naar eindgebruikers op het gelijke (industriële) speelveld tussen lidstaten.

Nederland heeft gedurende de onderhandelingen gepleit voor het opnemen van waarborgen die het gelijk speelveld moeten borgen, zowel met betrekking tot bestaande capaciteit kerncentrales als met betrekking tot toekomstige subsidies voor nieuwe elektriciteitsproductie.

Op basis van gesprekken en onderhandelingen gedurende de dag is het Spaanse voorzitterschap in de namiddag met een voorstel gekomen met additionele waarborgen rond het gelijke speelveld waardoor de algemene oriëntatie kon worden vastgesteld.

Alhoewel Nederland geen directe voorstander is van de verplichting voor CfDs, zoals eerder in het BNC-fiche beschreven, staat Nederland in het algemeen positief tegenover de behaalde algemene oriëntatie. Met dit compromisvoorstel wordt de rol van de Europese Commissie, gericht op het waarborgen van het gelijke speelveld verhelderd en aangescherpt zodat deze zonder twijfel ook ziet op de effecten van herverdeling van opbrengsten van CfDs naar bedrijven. Tegelijkertijd is in het voorstel het gebruik van CfDs voor directe prijsondersteuning voor levensverlengende investeringen niet verplicht. Ook is de Raad het eens geworden over de verplichte toepassing van CfDs bij prijssteun voor investeringen in nieuwe elektriciteitsopwekking op basis van windenergie, zonne-energie,

geothermische energie, waterkracht en kernenergie. Hierbij waren voor Nederland de lange implementatietermijn van drie jaar van belang, vanwege eventuele aanpassingen aan de SDE++ en opname van ontwerpprincipes om marktverstoring door CfDs te voorkomen. Tot slot heeft de Raad flexibiliteit toegevoegd met betrekking tot de manier waarop de inkomsten van CfDs worden ingezet. Deze kunnen worden herverdeeld naar eindafnemers maar kunnen nu ook gebruikt worden voor de dekking van de kosten van de directe prijssteun of voor investeringen die de energiekosten voor eindafnemers te verlagen. Bovendien kunnen lidstaten naast de inkomsten zelf ook het financiële equivalent daarvan inzetten. Op deze manier kunnen lidstaten zoals Nederland een scheiding van inkomsten en uitgaven hanteren als dat voor nationale begrotingsregels van belang is.

Ook heeft de Raad overeenstemming bereikt over de openstaande discussiepunten met betrekking tot capaciteitsmechanismen. Het tijdelijke karakter van deze maatregel wordt losgelaten en lidstaten wordt de mogelijkheid van een derogatie geboden om tot uiterlijk 31 december 2028 af te wijken van de emissiestandaarden die gelden voor de inzet van capaciteitsmechanismen. Hiervoor zijn strenge criteria van toepassing. Deze derogatie geldt alleen voor lidstaten die historisch al een capaciteitsmechanisme toepasten, en die een duidelijk probleem met de leveringszekerheid hebben, dat met toepassing van de emissiestandaard niet kan worden weggenomen. Bovendien geldt de derogatie alleen voor bestaande centrales die voor 4 juli 2019 gestart zijn met commerciële productie. Nederland was geen voorstander van beide voorstellen, maar heeft deze bij wijze van compromis kunnen accepteren en erop aangedrongen dat de derogatie niet eindeloos kan worden verlengd maar vergezeld moet gaan van een plan van een lidstaat om dit te voorkomen. Daarbovenop heeft de Raad nog enkele wijzigingen voorgesteld gericht op het stroomlijnen van de bestaande goedkeuringsprocedures voor capaciteitsmechanismen en wordt de Europese Commissie gevraagd een rapport op te stellen waarin verdere mogelijke manieren worden beoordeeld om het proces van toepassing van capaciteitsmechanismen te vereenvoudigen.

Als laatste is de Raad overgekomen dat lidstaten tot uiterlijk 30 juni 2024 de mogelijkheid hebben om gebruik te maken van een zogenaamde inframarginale elektriciteitsheffing. Gezien het vrijwillige en tijdelijke karakter was dit acceptabel voor Nederland.

Nu de Raad tot een algemene oriëntatie is gekomen kunnen de onderhandelingen met het Europees Parlement beginnen in de trilogieën. Het Spaanse voorzitterschap wenst gehoor te geven aan de oproep van regeringsleiders om het dossier nog dit jaar af te ronden en begint dus vrijwel direct met de triloog-onderhandelingen.

Energiesamenwerking tussen Oekraïne en de Europese Unie

Hoewel de algemene energiesituatie in Oekraïne op dit moment onder controle en stabiel is, waarschuwt de Oekraïense Energieminister via een online verbinding met de Raad voor grootschalige aanvallen deze winter, zoals vorige winter ook het geval. De Minister stelt dat Oekraïne aankomende winter door verwacht te komen met de huidige reserve en dat de kerncentrales en warmteopwekking installaties die ze hebben gebouwd grote delen van de consumptie kunnen opvangen. Echter, als er een massale aanval komt dan zouden ze eventueel meer gas nodig hebben. De Minister vraagt Europese lidstaten om steun op import, decentralisatie van energie-opwek, de inkoop van gas voor opslag en middelen voor het Ukraine Energy Support Fund.

Politieke verklaring omtrent de financiering van energie-efficiëntie en de Europese Coalitie voor de financiering van energie-efficiëntie

De Commissie kondigde een politieke verklaring omtrent de financiering van energie-efficiëntie en de lancering van de Europese Coalitie voor de financiering van energie-efficiëntie aan tijdens de Energieraad. Het doel van deze coalitie is private financiering stimuleren voor energiebesparing, onder andere gebaseerd op de nieuwe doelstellingen in de herschikte energiebesparingsrichtlijn (EED). De verklaring is enkel een politieke commitment en bevat geen juridische of financiële verplichtingen. In de komende tijd wordt een conceptverklaring gedeeld met de lidstaten en de intentie van de Commissie is om de verklaring tijdens de Energieraad van 19 december te ondertekenen.

Conceptontwerp en update Nationale Energie en Klimaat Plannen (hierna: NECPs)

De Commissie heeft informatie verschaft over de stand van zaken met betrekking tot de indiening van de NECPs updates door de verschillende lidstaten. De Commissie geeft aan dat de NECPs een cruciale informatiebron zijn met betrekking tot de energiecrisis en dat ze van belang zijn om de lidstaten betekenisvolle begeleiding te bieden bij het verwezenlijken van hun klimaat en energiedoelstellingen. De Commissie roept daarom de 11 lidstaten die nog geen update van hun plannen hebben ingediend dit zo snel mogelijk te doen. Nederland heeft de concept INEK update op tijd op 30 juni 2023 ingediend bij de Commissie.

Vorbereidingen op aankomende winter

De Commissie geeft informatie over de stand van zaken op de energiemarkten en de voorbereidingen voor aankomende winter. De hoofdboodschap is dat we beter de winter in gaan dan vorig jaar en dat de energieprijzen lager liggen. Maar de markten zijn nog steeds erg volatiel en krap en de prijzen zijn nog steeds dubbel zo hoog. Daarnaast gebeurt er veel op geopolitiek vlak waar we ons bewust van moeten zijn, er zijn nog steeds veel risico's. Echter, als we uit gaan van het normale scenario's zonder nieuwe verstoringen dan zijn we goed voorbereid op aankomende winter. De Commissie roept wel op om door te gaan met het terugdringen van verbruik niet alleen voor aankomende winter, maar ook daarna.

Verstoring van de Balticconnector tussen Finland en Estland

Finland en Estland hebben een toelichting gegeven over de stand van zaken van de schade aan de Balticconnector tussen de twee landen. Op 8 oktober jl. werd er een lek ontdekt dat verstoring van het gastransport veroorzaakte in de Balticconnector-gaspijpleiding. Het onderzoek naar de oorzaak is op dit moment nog bezig, maar gelukkig heeft het niet tot problemen met de leveringszekerheid geleid. Finland en Estland nemen wel extra maatregelen op het gebied van gasleveringszekerheid en het herstel van de schade zal ongeveer vijf maanden duren. Inmiddels heeft Finland op vrijdag 27 oktober jl. het tweede niveau van gascrisis aangekondigd.

ETS impact op het energiesysteem

Tot slot vraagt Polen aandacht voor de impact van het Europese emissie-handelsstelsel (hierna: ETS) op de energiesector en de energieprijzen. Ze vragen voornamelijk aandacht voor de sociale impact van het ETS-systeem, onder andere veroorzaakt door prijsvolatiliteit, en de negatieve impact die het heeft voor de transitie. De Commissie weerlegt

de argumenten van de Poolse delegatie en stelt dat het ETS-systeem de hoeksteen is voor de Europese klimaatactie en de Green Deal. Ook stelt de Commissie dat het economisch gezien het meest efficiënte instrument is, resulterend in kosteneffectieve innovatie en een versterkt concurrentievermogen. Er zijn verder geen interventies van andere lidstaten omdat dit diversiepunt als bespreekpunt geagendeerd stond op de Milieuraad van 16 oktober 2023.